

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Державна установа «Інститут досліджень науково-технічного
потенціалу та історії науки ім.Г.М.Доброва НАН України»
(ДУ «ІДНТПІН ім.Г.М.Доброва НАН України»)

бульвар Т.Шевченка, 60, м. Київ-32, 01032 тел./факс (044) 486-95-91

<http://www.stepscenter.org.ua>

E-mail: steps@nas.gov.ua

25.08.2026 № НЦ-55

На № _____ від _____

Міністру освіти і науки України
Андрію БУТЕНКУ

копія Народному депутату України,
Голові Тимчасової спеціальної
комісії Верховної Ради України з
питань збереження та розвитку
академічного сектору науки
академіку НАН України
Олександрю КОПИЛЕНКУ

*Щодо нормативного забезпечення міждисциплінарних досліджень науки та уточнення
статусу міжнародного наукового журналу «Наука та наукознавство»*

Вельмишановний Андрію Петровичу!

Звертаємося до Вас у зв'язку із ситуацією, що склалася після затвердження наказом Міністерства освіти і науки України від 11 червня 2026 р. № 928 Переліку наукових фахових видань України. Міжнародний науковий журнал «Наука та наукознавство», засновниками якого є Національна академія наук України та Державна установа «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України», включено до Переліку в межах кластеру «Економічні перетворення, бізнес та адміністрування» за спеціальністю С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини».

Ми вдячні Міністерству за підтвердження фахового статусу видання. Водночас віднесення журналу виключно до економічного кластеру створює принципову проблему: воно не відображає ані фактичного наукового профілю журналу, ані сучасного предметного поля наукознавства як комплексної міждисциплінарної галузі досліджень.

Важливо наголосити: **дослідження науки не може бути зведене лише до вивчення її економічної складової.** Наука є водночас системою знань, способом пізнання, історично сформованою діяльністю, соціальним і культурним інститутом, професійним середовищем, системою норм і цінностей, мережею організацій та одним із ключових механізмів розвитку суспільства. Тому повноцінне дослідження науки об'єктивно потребує поєднання методів

економіки, історії, філософії, соціології, наукометрії, управління та досліджень інновацій. Міждисциплінарні дослідження науки міжнародний журнал «Наука та наукознавство» презентував впродовж більш ніж трьох десятиліть (*довідку про його діяльність та світові практики дослідження науки надаємо в додатку до листа*).

Проблематика журналу відповідає сучасному розумінню науки, закріпленому у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Закон визначає розвиток науки не лише як джерело економічного зростання, а й як невід’ємну складову національної культури та освіти і пов’язує використання наукових досягнень із задоволенням соціальних, економічних, культурних та інших потреб суспільства. Отже, сама логіка профільного законодавства не дає підстав ототожнювати суспільне значення науки виключно з її економічною функцією.

Особливо переконливо міждисциплінарний характер наукознавства підтверджують затверджені постановою Президії НАН України від 10 січня 2024 р. № 8 «Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2024–2028 роки».

Окремий напрям 3.13 «Наукознавство» охоплює функціонування та розвиток науки як складної самоорганізованої системи знань; науку як соціальний інститут; логіко-методологічні, соціальні, структурно-організаційні, економічні, психологічні та етичні аспекти розвитку науки; історію науки і техніки та соціальну історію наукових інституцій; дослідження дисциплінарної, міждисциплінарної і трансдисциплінарної структури науки; теоретичні основи наукової політики та державного регулювання науки; проблеми оцінювання наукової діяльності, прогнозування науково-технологічного розвитку та кадрового забезпечення науки.

Таким чином, **економічні аспекти в офіційно визначеному НАН України предметному полі наукознавства названі лише поряд із методологічними, історичними, соціальними, психологічними та етичними**, а не як підстава для віднесення всього наукознавства до економічної науки.

Водночас для видань категорії «Б» чинний Порядок обмежує представлення спеціальностей межами одного кластера. За відсутності кластеру, який був би здатний охоплювати міждисциплінарні дослідження самої науки, виникає системна класифікаційна прогалина: видання змушене обирати між економічним, історичним чи філософським компонентом свого предмета, хоча наукова цінність наукознавства полягає саме в їх інтеграції.

На нашу думку, усунення цієї прогалини важливе не лише для одного журналу чи однієї наукової установи.

Повоєнне відновлення української науки вимагатиме доказової державної наукової політики, оцінювання стану і структури наукового потенціалу, аналізу кадрових втрат, прогнозування пріоритетних напрямів, дослідження механізмів міжнародної інтеграції, оцінювання ефективності фінансування та інституційних реформ, збереження наукових шкіл і формування нового покоління дослідників. Такі завдання за своєю природою не можуть бути розв’язані інструментарієм лише однієї дисципліни.

Наукознавство в цьому контексті є не допоміжною галуззю економіки, а **системою знань про саму науку, її розвиток, інституції, методологію, суспільні функції та механізми взаємодії з державою, економікою і культурою**.

Ураховуючи викладене, просимо Міністерство освіти і науки України:

1. Ініціювати внесення змін до додатка 1 до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15 січня 2018 р. № 32 у редакції наказу від 19 січня 2026 р. № 56, передбачивши кластер міждисциплінарного спрямування «Міждисциплінарні дослідження науки, технологій та інновацій» із можливістю представлення в ньому, зокрема, спеціальностей С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини», В9 «Історія та археологія», В10 «Філософія» та С5 «Соціологія».

2. Після нормативного запровадження відповідного кластеру віднести міжнародний науковий журнал «Наука та наукознавство» до цього кластеру з правом публікації фахових наукових праць за спеціальностями С1, В9, В10 та С5, що найбільш повно відповідатиме його фактичному науковому профілю та багаторічній практиці видання.

3. Опрацювати питання інституціоналізації наукознавства як самостійного міждисциплінарного напрямку підготовки наукових кадрів, зокрема можливість запровадження спеціальності С8 «Наукознавство та інноватика», та в разі позитивного висновку підготувати і внести в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України відповідний проєкт змін до Переліку галузей знань і спеціальностей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 у редакції постанови від 30 серпня 2024 р. № 1021, визначивши відповідність нової спеціальності ISCED-F 2013 з урахуванням її міждисциплінарного характеру.

Переконані, що запропоновані зміни не є створенням спеціального режиму для окремого наукового журналу. Йдеться про усунення системної класифікаційної прогалини та створення нормативних умов для розвитку в Україні сучасних міждисциплінарних досліджень у сфері науки, технологій та інновацій.

Таке рішення відповідатиме офіційно визначеним НАН України напрямкам фундаментальних досліджень, положенням законодавства України про науку, міжнародним підходам UNESCO та OECD, сучасній європейській практиці інтеграції соціальних і гуманітарних наук, а також сприятиме розвитку доказової державної наукової політики та інтеграції України до Європейського дослідницького простору.

Особливого значення це набуває в умовах війни та майбутньої повоєнної відбудови, коли здатність держави не лише фінансувати науку, а й професійно досліджувати, оцінювати та розвивати власну наукову систему стане одним із визначальних чинників її технологічної, економічної, культурної та інтелектуальної стійкості.

З повагою,
директор Інституту
д.філос.н., проф.

голова Вченої ради Інституту
д.е.н., проф.

Лариса РИЖКО

Борис МАЛІЦЬКИЙ

Довідка про діяльність міжнародного журналу «Наука та наукознавство» та світові практики дослідження науки

Журнал «Наука та наукознавство» засновано у 1993 році. Протягом більш ніж трьох десятиліть він є спеціалізованим майданчиком для висвітлення досліджень закономірностей функціонування і розвитку науки, науково-технологічного потенціалу, наукової та інноваційної політики, наукометрії, організації наукової діяльності, міжнародного науково-технологічного співробітництва, а також історії науки, наукових установ і наукових шкіл, філософії та методології науки.

Зазначена проблематика журналу підкріплена відповідним міждисциплінарним складом його редакційної колегії, до якої в різні періоди, крім вітчизняних, входили авторитетні зарубіжні вчені, які публікували в ньому наукові праці та залучали колег до дискусії, підтримували міжнародний статус видання. В різні періоди це були вчені з Німеччини, Китаю, Японії, США, Великої Британії, Швеції, Австрії, Чехії, Словаччини, Угорщини, Польщі, Болгарії, Франції, Іспанії, Індії, Мексики, Грузії, країн Балтії та інших. Здебільшого це були не лише економісти, а й авторитетні вчені, які вивчали проблеми наукової та науково-технологічної політики, історії і філософії науки, наукометрії, стратегічних досліджень.

У Переліку наукових фахових видань, сформованому у 2020 році, публікації журналу визнавалися фаховими одночасно за спеціальністю 051 «Економіка» та спеціальністю 032 «Історія та археологія». Це відповідало реальному міждисциплінарному профілю видання та реальним потребам у дослідженні науки.

Адже наука є водночас системою знань, способом пізнання, історично сформованою діяльністю, соціальним і культурним інститутом, професійним середовищем, системою норм і цінностей, мережею організацій та одним із ключових механізмів розвитку суспільства. Тому повноцінне дослідження науки об'єктивно потребує поєднання методів економіки, історії, філософії, соціології, наукометрії, управління та досліджень інновацій.

Економічний аналіз науки висвітлює праксеологічні аспекти. Він дає змогу досліджувати фінансування досліджень і розробок, використання ресурсів, ефективність наукової діяльності, економічні стимули, трансфер технологій, інноваційні процеси та внесок науки в економічне зростання. Проте це лише одна група характеристик надзвичайно складного об'єкта.

Історія науки дає можливість досліджувати генезу наукових ідей і теорій, становлення наукових установ і шкіл, трансформацію системи організації науки, зміну взаємовідносин науки, держави і суспільства, а також пояснювати сучасний стан наукової системи через історично сформовані інституційні залежності. Без такого аналізу неможливо коректно зрозуміти, чому національні наукові системи мають певну структуру, сильні та слабкі сторони і як вони реагують на реформи.

Філософія науки досліджує інший фундаментальний вимір – природу і структуру наукового знання, критерії його обґрунтованості, методи та межі наукового пізнання, механізми зміни наукових парадигм, співвідношення фундаментального і прикладного знання, ціннісні та етичні засади дослідницької діяльності. Без цього неможливо належним чином досліджувати ані якість науки, ані критерії наукового результату, ані принципи його оцінювання.

Соціологія науки вивчає науку як спеціальний соціальний інститут, соціальну структуру наукових колективів, норми та цінності наукової спільноти, взаємодію науки та суспільства, вплив науки та технологій на соціальний розвиток.

Саме тому економічний, історичний, філософсько-методологічний та соціальний аналізи не конкурують між собою, а досліджують **різні, взаємодоповнювальні виміри одного об'єкта – науки**. Виключення історичного, філософського, соціологічного виміру не робить дослідження науки точнішим; навпаки, воно звужує предмет дослідження і створює ризик ототожнення науки лише з ресурсами, витратами, продуктивністю та безпосереднім економічним ефектом.

Міжнародні стандарти також не дають підстав для такого звуження.

Міжнародна стандартна класифікація освіти UNESCO ISCED-F 2013 відносить «History of Science and Ideas» та «History of Technology» до деталізованої галузі 0222 «History and Archaeology», тоді як філософія та етика утворюють окрему деталізовану галузь 0223 «Philosophy and Ethics», а економіка – 0311 «Economics». Одночасно ISCED-F прямо передбачає категорії міждисциплінарних програм і кваліфікацій. Отже, міжнародна класифікація визнає як самостійність цих складових, так і можливість їх інтеграції у міждисциплінарних програмах.

Аналогічний підхід використано в міжнародно визнаній класифікації OECD Fields of Research and Development (FORD), наведеній у Frascati Manual: «Economics and Business» становить окреме поле 5.2, «History and Archaeology» – 6.1, «Philosophy, Ethics and Religion» – 6.3. При цьому Frascati Manual прямо визнає історичні й порівняльні дослідження в гуманітарних науках, зокрема у філософії, повноцінною дослідницькою діяльністю за умови відповідності загальним критеріям R&D.

Важливо й те, що рекомендація ЮНЕСКО щодо науки і наукових працівників 2017 року звертає увагу держав на необхідність враховувати мобільність дослідників між темами і дисциплінами, розмивання меж між дисциплінами та появу нових дисциплін. Такий підхід особливо актуальний для наукознавства, яке за своєю природою виникло і розвивається на перетині кількох наукових традицій.

Це не лише класифікаційна теорія, а й усталена міжнародна академічна практика. Наприклад, Department of Science and Technology Studies, University College London визначає свою сферу як дослідження на перетині історії, філософії та соціології науки і одночасно здійснює дослідження з наукової політики та наукової комунікації. Graduate Field of Science and Technology Studies Корнельського університету поєднує історичні, соціологічні, філософські та політичні аспекти дослідження науки і технологій. Тобто, в міжнародній академічній практиці вивчення науки інституціоналізоване саме як міждисциплінарне поле, а не як підрозділ економіки.

Цій моделі відповідає і фактичний профіль журналу «Наука та наукознавство». Його програмні цілі передбачають дослідження розвитку природничих, технічних та соціогуманітарних наук, державної політики у сфері науки, технологій та інновацій, ролі науки в економічному і соціальному розвитку та національній безпеці, а також історичного досвіду розвитку вітчизняної науки, наукових шкіл і діяльності видатних учених. Тематика журналу охоплює науково-технологічну та інноваційну політику, науково-технологічний потенціал, інфраструктуру науки, міжнародне науково-технологічне співробітництво, наукометрію, вебометрію та історію науки.